

△

Třetí již pokus, jenž se činí, abychom pro vnitřek svého důstojného divadla získali také důstojnou oponu. A péče a snaha ta je odůvodněna. Nemát v divadelním nitru — mimo pak výkony orchestru a jeviště — nic důležitost tak velkou jako právě opona. Pokrývá velkou plochu, k níž sbíhají se konce architektonicky provedené elipsy. Veškeré obecenstvo je k oponě obráceno obličejem.

Na oponě, ať je již jakákoli, spočívá kus poezie. Kdo jen jednou byl v divadle za dne, kdy opona je stále vytažena, kdy jeviště s hledištěm tvoří prozaický, ničím nás neomamující, ničím neklamající celek, vycítil rozdíl, velký i pak, když odpočtem obecenstvo, světla i vše ostatní. Vejděm do divadla třeba za dne, kdy je prázdné; je-li opona spuštěna, vane prostorem vždy dech jakés tajemnosti a v tajemnosti leží vždy cos poetického. — Krátce před tím, než obecenstvo scházeti se počne, opona se spustí a my vstoupivše nalozáme se jakoby před zastřeným obrazem. I kdybychom bavili se se sousedy, rozhlíželi se po obecenstvě, mimovolně vrací se zrak přec vždy zase k oponě. Odtamtud zalehá k nám chvilkami tlučení klavírů, někdy velící hlas neviditelné nám osoby, někdy několik taktů hlas svůj zkoušejícího zpěváka — a také nám „nejdorostlejším“ je jako dítěti a rádi bychom trochu, jen tak pro sebe, odhrnuli prstem kraj opony, abychom nahlédli za ni.

Jsme stejně vzdáleni od starých dob, kdy na oponě nejhlavnější věcí byla divadelní cedule „tohoto dne“, jako od moderní praktičnosti Amerikánů, která oponu pokrývá reklamami obchodníků. Vnitřek našich divadel bývá co možno ozdobný, a my žádáme, aby opona, tak široce rozvinutá, byla další okrasou nitra, aby v barvitosti své podávala nejen dobře seladěný akord, nýbrž také souhlasila s celým ostatním šper-

kem hlediště. Tomu požadavku *musí* dostát, byť obrazně nepředstavovala i pranic víc než pouhý řásnatý čaloun, pouhou v bohaté záhyby spořádanou oponu. My ale obyčejně jdeme o krok dále ještě, pokrýváme oponu zdobnými arabeskami, alegorickými figurami, celými scénami ap. Opona má pak budít *náladu*. Je jaksi předmluvou děje, který se před námi rozvíjí. Je maskou, jíž dramatická uměna kryje líci svou. Je duchovním půdorysem všeho, co to ono divadlo podává. Pěstuje-li divadlo specialitu, je-li například jen pro opery, jen pro hry veselé, mívá i obrazná část opony dle toho smysl svůj a je jaksi programní. Někde pak se přidruží požadavky ještě také lokální, národní k tomu, hledající výraz svůj v obrazech krajin, měst, národních typů, ba i v podobiznách, nebo alespoň ve jmenech „zlatem“ vepsaných.

My klademe ovšem na tu oponu, která první má být zavěšena v tom drahém nám divadle Národním, hned požadavky nejvyšší. Zevnější skvostnost budovy také nás opravňuje, abychom i uvnitř žádali dokonalosti. Předně žádáme, aby ta opona byla skutečnou divadelního nitra okrasou. A bude-li obrazná, aby poskytovala obrazu skutečně uměleckého, netratic přitom rázu „opony“. Co se pak týče myšlenky obrazu toho, tu bychom nejraději — řekněm to upřímně, třeba by to vypadalo komicky — tu bychom nejraději, aby na tom obraze bylo vyjádřeno tak asi — všechno. Chtěli bychom, aby opona byla každému cizinci svědkem, že rozumíme divadlu ve smyslu nejvšeobecnějším, světovém. Aby zároveň bylo vidět, že pěstujeme dramatickou literaturu samostatnou, českou, že máme ve spisovatelství pro ni české talenty a v národě vhodné typy. Aby na ní byla perspektiva do velkých českých dějin vůbec a upomínka na dějiny Národního divadla zvlášť. Aby měla nejen český, nýbrž také zřejmý všeobecnější slovanský ráz. Aby bylo vidět, že pěstujeme operu, operetu, truchlohru, činohru, veselohru, vaudeville, balet a ještě něco. Aby byla důkazem, že umění výtvarné stojí u nás vysoko. A že se zároveň vyvinulo zase co české. Sám pánbůh ví, co všechno bychom chtěli!

Promluvili jsme jen proto obšírněji o divadelních oponách

vůbec a o té příští české zvlášť, abychom ukázali obtíž, v jaké vězeli konkurující malíři a v jaké vězí teď slavná soudní komise. Není pražádné pochybnosti, že geniální hlava umělce mohla by vše řečené dobře spojit a šťastným nápadem prajednoduše rozluštit. Ale rovněž není pražádné pochybnosti, že ani nejgeniálnější hlavě nemusí zrovna v době konkursu napadnout vždycky a hned to zcela pravé. Na veškerých téměř zaslaných pracích je vidět, že umělci pracovali pod tlakem všeho toho, co jsme již uvedli, že si byli vědomi snad až přehnaných požadavků našich. Rovněž že mysleli, mnoho mysleli, takže někdy až zapomněli, že mají malovat — oponu.

Nejrozhodněji je pravý ráz opony divadelní dodržen u proslulého *Kautského*. Eminentní talent mistra toho pro divadelní dekoraci mluví zde z každé čárky, z každé sebeslaběji naznačené barvičky. Zvláště ta bohatá, elegantně vedeným, výtečně rozděleným ornamentem pokrytá bordura postranní. Opona ta musila by co do skvělé barvitosti míti účinek rozhodný, víť Kautský, jak se pracuje pro světlo umělé, a kvůli těm, kterým by se jednotlivé věci zdály — teď za dne — trochu příliš v barvě ostré, přimaloval s dobrým rozmyslem hned také kus třešňově rudých sufit, aby se domyslíti mohli. Také myšlenkově obsažnější práce je zde zřejma. Moment poetický vyznačil personifikacemi „písní“, do středu obrazu natrůnil „poezii“, všeobecný moment vyznačil devíti Múzami, český moment postavou Lumíra a bohatě reprezentativní postavou „českých dějin“, slovanský pod tím postavičkami v národním obleku. Jenže je všech těch postav neklidně mnoho a nepodobá se nám skupení jich umělecky dost jednoduché. — Pravý opak v mnohém ohledu je v práci *Alešově*. Ta je ze všech prací nejvíce *svoje* a myšlena *nejčestěji*. Ve střední její části převládá však jednoduchost až přílišná, jakkoli je střední postava hluboce myšlena co „rozvoj českého dramatického umění“ a ostatní dvě postavy (hudba, tanec) poutají svým vysloveným národním rázem. Ornamenty nejsou zvláště poutavé a převládající barva postrádá živějšího dojmu. Že je Aleš pravým poetou, dokázal opět plně svým vlysem: dětské postavičky při slavnosti základního kamene pro Národní divadlo. Jediné již

to bandérium na labutích jedoucí je o sobě básničkou krásnou.

Liška z Mnichova zaslal rozkošný obrázek, jež by si zajisté každý rád přál míti v majetku svém. Postava umění uprostřed a různí géniové kolem jsou krásně myšleny a skupeny, ale přece zůstává střed nějak prázdný a lahodná na obrázku barva by snad na rozměrné oponě působila jen skromně. V nejsytějších barvách vyvedený rám (samé předměty zátišné) je sice protivou obrazu samého, nevyrovnává ale dojem. Nadaný *Liška* držel se co do reprezentace poezie myšlenky zcela všeobecné, právě tak jako *Schikaneder*. Práce tohoto umělce není zcela tak jednotna jako práce předešlá, ale jeví pěkné porozumění účele, elegantní kresbu a zvláště část ornamentální je zdařilá. Barva, ač harmonická, je pro divadlo trochu mdlá a několik těch nalezajících se zde alegorických postav by prostoru také nevyplnilo dosti působivě.

Velmi duchaplnou práci, myšlenkově všech nejzávažnější a nejbohatší, zaslal *Pirner*. Některé části opony dojímají již v nynějším svém zběžném skicování rozhodně, tak například svrchní polovice středu (obrazotvornost s hudbou a poezií). Rovněž ani není lze myslit si líp vyjádřenu činohru a truchlohru, než jak to *Pirner* učinil na obou postranních, obratně českou historii připomínajících obrázcích. Myslíme ale, že někde šel *Pirner* v alegorizování příliš daleko, až těsně k nemožnosti (např. „přítomnost s anekdotou“) a rozdělení celku je trochu mozaikové. Rovněž pěkný jsou vedlejší a postranní obrázky u bratří *Liebscherů*, výmluvné a jasně vděčné, kdežto střed obrazu je poněkud konvencionální. Ornamentika je zde zase bohata.

Nejpropracovanější, nejvyvedenější skici zaslal *Ženíšek*, plnou zajímavých jednotlivostí. Prostřední skupení, vítězný génius sprovázený dvěma ženskými postavami (hudba, drama), je plno vzletu, kdežto pod tím nalezá se dětská rozkošná alegorie, paralelní s *Alešovou* již uvedenou. Děťátka staví divadlo a svázejí balvany, na nichž skvějí se jména jednotlivých českých měst. Alegorie postranní jsou sice dobře voleny i skupeny, ale domníváme se, že architektonické jich přídávky nevyjímaly by se zcela dobře a vyvolávaly dojem kouskovanosti.

Bez nich a kresleny u vzletu, se živějším ruchem, byly by allegorie ty na svém místě.

Tak dvě tři ze skic těch mohli by soudcové zvolit, a provedeny rukou obratného dekoratéra, byly by z nich opony třeba ne všestranně dokonalé, tedy zajisté *velmi* pěkné a nevšední.

Ale vždyť snad „si můžem vybrat“. Z jedné skice to, z druhé ono. Kdesi byl návrh na spojení Ženíška s Kautským. Mohl by se snad i Pirner přibrat. Na všecken způsob byla by podobná kompilace nějaká, ač lze-li ji s dotýčnými umělci smluvit, spojena s výsledkem nejvítanějším.

NÁRODNÍ LISTY 19. března 1880

△

Octave Feuillet napsal jednou „Předmluvu ke spisu, jehož nikdy nenapíšu“; a když se to líbilo, napsal také ještě „Doslov k témuž známému spisu mému“. Čímsi podobným jsou také tyto řádky. O letošní výstavě jsme letos nepsali, také se letos ani nemíníme jakýmkoli o ní psaním přílišně namáhat, ale doslovu k ní sobě neodpustíme přec.

Bude již brzy zavřena, a přece by měl referent i v těch několika zbývajících dnech na ni ještě času dost, řídě se zcela prostě dle domácích umělců našich, kteří se svými právě teprv domalovanými, ještě mokrymi obrazy přicházejí obyčejně také teprv „před zavřením vrat“. Je to opozdění se našich umělců na výstavě výsledkem známé přepohodlné, přímo oblomovské povahy české, odkládající vše z dneška na zítřek, nebo to má jiné ještě příčiny? Vždyť přec dosti často naříkají na to, že umělcům cizím dává se mnohá přednost před českými, že jména jich i obecenstvo pražské zná a pamatuje si líp než jména česká, — a vzdor tomu sami se přičiňují, aby obecenstvo čtlo ve všem pohodlí jména cizá o několik neděl déle, zapamatovalo si je znovu, a jména česká aby se tu zjevila jen na několik dní, v čase posledním, kdy obecenstvo opětovanými návštěvami výstavy bývá již i unaveno. — „Z obecenstva beztoho nikdo nic od nás nekoupí!“ — „A co koupí spolek ‚vlastenský‘, koupí, i když přijdem zrovna v den před tím, než jury rozhodovat počne!“ — říkají umělci naši. Mají z velké části pravdu, rovněž pravdu máme my ale, vykládáme-li zjevy ze zmíněné české povahy, nejvíce pravdu by měli však, kdož by řekli: „I to i přemnohé ještě jiné plyne prostě z neutěšenosti, v jaké tone výtvarné umění u nás vůbec!“

Vskutku neutěšené poměry! Ze všeho českého umění květe

poměrně výtvarné nejméně. Zajisté ale ne z nedostatku talentů. Náš národ nenáleží mezi ty, u nichž věkovitým zanedbáváním zanikl smysl tvárný. Není v tom věru nižádná chlouba, pravíme-li, že národ český je bohat na talenty *všeho* druhu, tedy také i talenty výtvarné. V některé době jich může ovšem vyniknout nápadně mnoho, v jiné zas značně méně, takové vlnivé zdvihání a klesání je zcela přirozené; ale kdyby byly pro umění to poměry u nás vůbec příznivé, rozvinul by se *každý* talent, který a kdykoli by se objevil, a v *každé* době bychom jmenovali jmena zářící.

Vyšel například „Národ sobě“ a spočítali jsme v něm na půl sta výtvarníků; k těm můžem připočíst ještě nějaké půlsto zde nezastoupených. V tom stu, to vidíme a znali jsme už dříve, je skutečných talentů rozhodná většina. V tom stu je také rozhodná ještě většina sil mladších, které se buď teprv osvědčit mají, že stačí vysoko, nebo které by se rády osvědčily, že stačí *ještě* výš, než dodnes dokázaly nebo dokázat mohly. Budou mít ti i oni příležitost? Jak rádi bychom řekli: ano, a jak nerádi říkáme: pochybujem. Pochybnost naše má bohužel důvody jasné. Jdém jen ve zvoleném již příkladu dál. „Národ sobě“ žádal redakce co nejrychlejší, co nejrychlejšího přispívání. Také byly příspěvky výtvarníků téměř bleskorychle pohromadě. Každý odevřel svou bohatě naplněnou mapu, vybral něco a zaslal. *Měl* na vybranou. U spisovatelů je jinak. Co čeští dobří spisovatelé dnes napíší, odebeře se jim pro beletristické naše časopisy atd. takřka pod rukou: pro práce literární *je* konzum. Co ale výtvarník si nakreslí, rozvrhne pro vyvedení pozdější, zůstane v mapě na papíře, až papír se žloutne, v hlíně na točivém stolku sochařově, až se hlína zase rozpadne: pro práce výtvarné *není* konzumu. Tím je ale podvázán vývoj každého talentu, přinejmenším ochromen, velmi často zcela udušen. Pisatel těchto řádků nemá přec ještě dlouhého právě života za sebou, a vzdor tomu — co pamatuje již v českém životě značných, zcela značných talentů výtvarných, které zanikly v boji s tou zlou, nehybnou, codenní hmotou! A nikdo by neuvěřil, co také dnes je u nás tichého, ale úmorného zápasu mezi ideálností a skutečností, mezi talentem a

překážkami jeho, mezi chtěním a možností, co beznadějného trmácení, co bolestné únavy.

Architektura zajisté dnes u nás květe; ale umění to je samo v sobě již obmezeno tím, že díla jeho žádají nákladu velkého, někdy nedostížitelného. Rozkvět architektury pomohl poněkud sochařství, tak dalece aspoň, že se dokázalo, při dostatku konzumu že by byl také dostatek skutečně dobrých, skutečně uměleckých děl; takto má i české sochařství konzum jen slabý, toliko ale zčásti proto, že také ještě bývá spojeno s nákladem větším. Nákladu poměrně a jmenovitě u nás nejmenšího vyžadují díla malířská, *také ale pro ně konzumu u nás není.*

Kdopak kupuje od českých malířů obrazy, kdopak jich u nich objednává?

Namaluje-li Čech malíř, který se vzdor nepřízni poměrů vyvinul výš, obraz vynikající, koupí jej od něho cizina, ne vlast; poukazujem jen na osudy obrazů Čermákových, z nichž nemáme *jediného*, na obrazy již také Brožíkovy atd. Jsouť pro nás prý *drahy* ty vynikající obrazy. Doma pak je s objednáváním obrazů zcela zvláštní kříž. *Portrétování*, kteréž by tak mnohého uživilo a vycvičilo, jiné práce mu umožnilo, velmi chudě květe; fotografie je oblíbenější, a dá-li se přece někdo malovat umělcem akademikem, je předním heslem *láce*.* Taková děsná láce, že umělce téměř ani neuživí po dobu práce, že umělec musí kvapit, že týž pak ani sám s prací svou *není spokojen*. — Obrazy *historické* pak se neobjednávají, nekupují nikým; možno sice, že ještě neuhodil žádný malíř český na ten pravý ráz *českého* historického obrazu, že směru tomu schází ještě nějaký Jaroslav Čermák, ale jisto jest, že naproti těm *našim* kupcům jsou malíři s českou historií asi tam, kde dramatikové s toutéž naproti divadelní cenzuře. Výsledek: *neuspokojenost*. Pro obrazy *zasvaté* — abychom ještě jeden obor uvedli — je hlavním u nás objednavatelem „fond náboženský“. A ten objednává obrazy velké, s postavami v *životní velikosti* za cenu 250 až 350 zlatých! Malíř potřebuje času, aby myšlenku si nějak původně upravil, potřebuje pak modelů,

* Šlechta si raději zavolá umělce z ciziny, než aby hledala domácího.

potřebuje na to všechno předně peněz, žádá o zálohu, dostane za dva měsíce 50 až 100 zl, k tomu ale ihned nařízení, aby byl brzy hotov, pak přijdou úřední urgency, malíř spěchá a odevzdá konečně práci, s níž je opět sám *nespokojen*. Nehledě ani k tomu, že cenu obrazu už dávno projedl, probydlel, promodeloval, promaloval a že mu nezbyvá z ní na nové práce záloha žádná.

Jsou tu ještě jiné „mravní osoby“ co objednavatelé. Například Umělecká beseda, jejíž skrovné prostředky vyžadují samy o sobě spořivosti a jižto právě nyní zemský výbor odepřel podpory; *stovka* je ve vydajích Umělecké besedy již zcela řádná tedy suma. Dále spolek „přátel vlastenského umění“, kupující, ale s každým umělcem smlouvající — také zde je *stovka* již něčím — a to pro dotýčného umělce jednou za rok! Dále obec pražská, někdy něčeho potřebující, vždy co nejskrblivěji ale smlouvající. Zkrátka, všude přední princip: *láce*. Vždyť na tu práci čeká celá řada jiných, umělec si ani *nemůže* pomoci. A umělec to zkouší, je věčně sám se svými pracemi nespokojen a užírá se. Snad včas umře. Snad uměním praští a stane se učitelem kresby někde na gymnasiu. Snad se během několika desíletí přece domůže protekcí a pravidelnějších objednávek, které ho aspoň uživí, a pak stane se i „spokojeným“ se svými pracemi, totiž nedůtklivým naproti každé kritice — škodilať by předně příjmům a *domáci* spokojenosti jeho.

Možno, že se řekne: „Prostřednost se nehonoreje nikde. Kdyby byli *všichni* naši skutečnými mistry, viděli byste... atd.“ Arci, arcí, to je ale právě ten pekelný kruh! Naše poměry *nejsou* dle toho, aby každý talent, třeba nejsnaživější, dospěl na mistrovství. Naše akademie má málo prostředků i sil, aby na úplné vychování stačila. Jde-li náš mladík pak do ciziny, není pro něho zas stipendií stačících a on musí v cizině *předně* opět myslit na výdělek a pak teprv na hlubší studium. A vrátí-li se konečně nebo zůstal-li vůbec hned doma, nastává, co jsme svrchu uvedli: nedostatek práce, spěchavost, úmorná *láce*, nespokojenost...

Jsou to fakta, která prostě uvádíme. Nečiníme z nich přímou vinu nikomu, ještě méně ale kladem je snad na ramena jediná.

Jisto jest, že malířská akademie naše je schopna velmi závažných oprav a že by jí každý přál výdatného rozšíření i zdokonalení. Rovněž jisto jest, kdyby měli naši umělci ve všem, v historickém, v žánru, v krajinách zcela *svůj*, individuálně *český ráz*, jich výtvořby že by byly daleko hledanější doma i v cizině. Ale nejjistější jest, že u nás je celkem *velmi málo* smyslu pro výtvarné umění vůbec. Ten smysl se musí budit, předně literárními prostředky. Jen rostoucí vzdělanost, spojená s rostoucím blahobytem, může pomoci.

Dostavuje se nyní již „dům umělců“ a také tam se může mnoho stát. Bohužel — jedna věc se prý nestane. Myslílo se, že tam budou zřízeny také dílny, „studia“ pro celou řadu malířů a sochařů. O takové dílny je v Praze co nejcitelnější nouze, ba v Praze není o ně vlastně postaráno vůbec. Umělci naši jsou rozstrkáni po městě a všech předměstích, pracují „po půdách a v komínech“ — kde je má obecenstvo hledat! Nějaké centrum, a sice právě v „domě umělců“, by věru prospělo. Tam by učil se jeden od druhého. Tam by měl každý světlo a prostor, jakého právě k umění svému potřebuje. Tam by zavítal každý cizinec, spatřoval a kupoval. Tam by malíř, pomocí hořejší obrazové galerie, mohl při nedostatku prací zanášet se i kopiemi a ty zase cizincům na odiv stavět.

Kdo byl například v Římě a navštěvoval tam trochu dílny sochařů a malířů, zajisté se podivil, s jak úsměvnou ochotou byl všude přijat. Cítili snad ti umělci „náhlou lásku“ k němu, cizinci?

NÁRODNÍ LISTY 3. června 1880

Snad žádný spolek nevyvinuje se tíž než spolek umělecký. Předně — ač je-li to spolek opravdový, ne jen zábavný — že veškerý jeho směr nese se zpravidla zcela jinam než kam život běžný, že duchovní pojídla jeho jsou zcela a zcela jiného způsobu než praktická pojídla našeho společenského života vůbec.

Za druhé, že se takový spolek skládá ovšem hlavně — z umělců. A že nebývá ve světě sice nad umělce společníka zábavnějšího a lahodnějšího, zase ale ne většího v umíněnosti, v unáhlenosti a okamžité svévoli. Že nikdo na světě nepotřebuje tak jako on společnosti lidské, aby se nestal styli-
tou v poušti a nezšílel; a zase nikdo nepotřebuje jako on samoty, aby sama sebe ve víru života neztratil.

A konečně, že náhoda bývá takovým spolkům nepřízniva téměř vždy. Jeť, jak již praveno, rozpor mezi ideálem a praxí příliš velký, a v boji bývá a bude praxe vždy častěji vítězem než ideál. Náhoda ale přivádívá boj ten až příliš často — ledaže někde zvláště příznivé okolnosti, jako vydatná ochrana mocných a zámožných, boj zase dovede odstraňovat.

Má-li spolek umělecky vzkvést i bez těchto mecenášů, svět-
skou mocí nebo penězi oplývajících a u menších národův jen velmi řídkých, u nás Čechů pak přímo nevidaných, musí tedy přistoupit a zprostředkovat nějaká „věc třetí“, a tou je zpravidla *cit vlastenecký*. Ten cit, který jsa ideálním a praktickým zároveň, prostředkuje mezi nebem a zemí, mezi duchem a hmotou, jenž hrubé dějiny lidstva obohatil nejskvělejšími, nejvznešenějšími činy a pokroku veškerému je pružinou nejmocnější.

A z toho citu, z *vlastenectví* Umělecká beseda naše vyklíčila, v něm rozložila pevné kořeny své, z něho vzrostla do prvního svého květu.

Umělecká beseda slaví právě své dvacetileté jubileum. Co do jubileí ovšem není u nás žádná nouze. My jubilujeme vlastně pořád. Každý druhý člověk, který je tak či onak ve veřejnosti činným, byl nebo je „jubilantem“, a každý snad už spolek český slavil jubileum své, ano leckterý už i jubileum „jednoročního svého trvání“. „Zajisté že každý krásnou a významnou slavnost tuto — —,“ stojí pak v časopisech českých. Dle toho soudě musili bychom míti celé pluky o národ vysoce zasloužilých mužů, výsledky činnosti přčetných spolků českých by musily už býti fenomenální a pokroky našeho národa přímo užasné. Kdežto zatím — —

Dal jsem se k této polemické exkurzi svést i ve „fejtonu jubilejním“, a sice proto, že Umělecká beseda slaví dnes a zítra jubileum *skutečné, oprávněné*, že v ty dny skutečně po celém národě našem pocítěna bude radost, že Uměleckou besedu *máme*. Jako byla pocítěna a najevo dána radost, že máme Sokol nebo Hlahol. Vždyť ty spolky *něco učinily*, vždyť *vykonaly kus práce pro národ!*

Snad řekne mnohý přísný soudce: „Umělecká beseda nevykonala ještě to, co vykonat měla.“ Zajisté ne! Dle zbožné legendy ani ruce všemohoucí nestvořily dílo své rázem jediným, tím méně toho dovedou ruce lidské, a to při spolku, jenž, jak již řečeno, v samé podstatě své má obtíže tak velké. A snad řekne malý jiný soudce přísný totéž co první, ale obrazněji slovy: „Malý ještě strůmek — mladý!“ Zajisté mladý, korunou svou nad ostatní vrcholy v českém duchovním sadu věžitě třeba nevynikající — ale zazněla nám z té koruny už mnohá píseň, že nám jí až srdce zaplesalo, zaskvěla se v ní zeleň, že až oko se pozdravilo, a v stínu mladého stromku toho odpočinul si z nás už mnohý, pookřál, ožil znovu. Nemáme toho ještě mnoho v tom novém, mladém českém umění, ale o to, co máme, má Umělecká beseda — pokud to u spolku vůbec možno — zásluhu přední.

Dejme tomu, že literatura měla již před založením Umělecké besedy nejen vzorná díla umělecká a dostatek příležitostí, kam by nová díla svá ukládala, nýbrž i směr dosti určitý a zároveň volný, v němž mohla se vyvinouti individualita

každá. Dejme také tomu, že i hudba česká by se byla vyvíjela bez spolku tam, kde se vyvíjí veškerá téměř hudba moderní: v divadle. Ale zúplna jisto jest, že nežli Umělecká beseda povstala, české umění výtvarné, opakuju: české, národní umění výtvarné, nemělo krystalizačního bodu pražádného. Odbor výtvarný, který jako ve všech smíšených uměleckých spolcích také v Umělecké besedě má pro svou podstatu prevalence rozhodnou nad odbory ostatními, vykonal za těch dvacet let velký, obdivuhodný kus národní práce. Jsme mu všichni zavázáni vřelými díky. Vždyť české umění výtvarné teprv od okamžiku, kdy Umělecká beseda povstala, nabylo pravidelného dechu.

Nemusíme zde vypočítávat všechny zdatné činy své Umělecké besedy, vždyť mluvíme k současníkům. Stačí, dotkneme-li se jen jaksi vrcholků různé činnosti její. Mnohé podniky její byly tak velkolepy, že na ně ani není možno zapomenout. Kdož může zapomenout slavnosti *Shakespearovy!* nebo vydání slavnostního „*Národ sobě*“, z něhož Národnímu divadlu vybylo přes 10 000 zl! A jemuž, což zvláště u dětinsky citlivých jednotlivců našich váží, vskutku „se obdivovala i cizina“. Uvádím dále, že Umělecká beseda ozdobila Prahu *pomníkem Hálkovým*, ano že na pražského chodce ve všech téměř již částech Prahy hledí její skvostné *pamětní desky*, věnované jmenům předních duchovních bojovníků našich a legitimujících českost naší Prahy.

Rozmnožováním jeho děl, jakož i posmrtnou poctou přivedla Umělecká beseda národu teprve na plné vědomí, jakého génia jsme měli v *Jaroslavu Čermákovi*, ve *Václavu Levém*, v *Josefu Mánesovi*. Nyní sahá Umělecká beseda do slavné minulosti zpět a její péčí teprv *Brokov* i *Škréta* objeví se českému lidu v plném svém významu. Vydáním *poprsí Smetanova* složila géniu hudebnímu, zamýšleným nyní *pomníkem Kolárované-Manetínské* složí géniu dramatickému svůj hold. —

Velice vkusnými *spolkovými prémiemi* vniklo české umění i do prostých obydlí, výročním *slosováním děl uměleckých* prospěno obecenstvu i umělcům. *Občasnými výstavami* seznamovala nás Beseda s výtvořy umělců *českých* i velkých ma-

lířů *jinოსlovenských*. Kdekoliv se jedná o zachování *památek uměleckých*, Umělecká beseda přichází se svým vážným a vždy ochotně slýchaným hlasem; kdekoliv v Čechách potřebují upřímné *rady v záležitostech umění*, Umělecká beseda slouží co nejochotněji. Stačí uvedení jediného čísla: za rok minulý vykazuje jednatelská zpráva, že jen odbor výtvarný jednal o 227 otázkách a záležitostech spolkových i vůbec národních. Toť agenda rozhodně úctyhodná!

Dosud uvedená fakta neosahují ale pořád ještě všeho. Kdož by sobě dále s nadšením nepřipomínal *historické koncerty* Umělecké besedy! Uvádím pak oblíbené „*dámské večery*“, *přednášky*, vydání *hudebního alba*. A v život náš společenský zasahuje Beseda rovně co nejúčinněji. Pořádá sama *přátelské večery* (Kolárův, Smetanův atd.), sdílí se v *slavnostech důležitých spolkův jiných*, pojí nás *čestnými členy* svými s ostatním světem slovanským, pamatuje na *význačné dny* českých pracovníků (Pospíšila, Rybičky atd.), propůjčuje své místnosti některým jiným vybraným *spolkům zdejšími*, založila řadu *knihoven ve Slezsku a na Moravě*, sbírala pro slovanský oddíl *Ambrosiánské knihovny v Miláně*, podporuje *mladé talenty výtvarné a hudební* atd. atd.

A právě nyní snuje dva zas nové podniky důležité. Sebrání literární pozůstalosti samouka *Chládky* a velké studijní dílo o *české chalupě*, čili o národní architektonice české, o stavebních zvláštnostech českého lidu, o zevnějšku české budovy veské i o jejím nitru, o nářadí, nádobí a náčiní, kroji a zdobě atd.

Zvláště poslední podnik má důležitost věru nesmírnou, dosah dnes ještě širším obecnstvem netušený. Tane nám na zřeteli Německo. Není tomu ani tak dávno, snad dvacet let, co v Bavořích sestoupil se kruh výtvarníků, aby studoval „*chalupu německou*“. Navštívili horské samoty i vzdálená údolí, sebrali, kde jaká význačná jednotlivost, uveřejňovali vše ve svých zvláštních tiskopisech, sestavovali si z nalezených jednotlivostí celek národního slohu, konstruovali v něm návrhy letohrádků, mysliven, prostých obydlí, pokročili dále a sbírali po hradech, městech a vsích veškeré tvary středově-

kého německého nářadí, vymýšleli na základě nalezeného opět formy nové — a jakmile německému národu nadešla doba plného uvědomění, jakoby rázem nalezáme po celém Německu dnes v architektonice, ve vnitřní úpravě bytů ap. *typ všude národní*. A tak mohutně za tou pomůckou národní rozkvetl německý průmysl, že pojednou je nebezpečen již i průmyslu francouzskému. Jen jděte třeba i po pražských Příkopech a všimněte si vystaveného v skříních nádobí skleněného a hlíněného, soustružnického a papírnického — dobrá čtvrtina německých tvarů! Zajděte k německému průmyslníku: stůl i židle, skříň i okna, vše jako by odnesl ze středověkého německého hradu.

S potěšením můžeme ale říci, že ty dva posléz jmenované podniky jsou jen *konsekvencí* celé posavadní činnosti Umělecké besedy. Veškerý směr Umělecké besedy byl český, národní. *Z lidu* Umělecká beseda naše vyrostla, *pro lid* jen pracuje. Proto také má sympatie všech kruhů českých, veškerého národa. Na ní již zase dokázala se nezvratná pravda, že český národ bude jen tím, čím sama sebe udělá. Mecenášství, protekce mocných šlechticů a bohatých pánů nemají pro něj *ceny pražádné*, shora dolů nekyne mu žádná spása, český národ vzroste jen a jen *zdola nahoru*. Jako dosud rostl, jako roste vše ve světě: *přirozeně*.

Beseda umělecká je pravým dítětem českého lidu. Chraňme si ji, pěstujme si ji, a stane se „dobrodincem svých rodičů“.

NÁRODNÍ LISTY 28. dubna 1883

Úkolem časopisu jest ovšem přinášet nekrology co možná rychle, nejlíp v nejbližším hned čísle svém; ale týká-li se nekrolog umělce malíře, je spěch ten závadou a úkol stává se těžkým. Chtěl bych, než tuto posmrtnou vzpomínku na Petra Maixnera napíšu, ještě jednou předstoupiti před díla jeho, alespoň před díla hlavní, a úsudek svůj osvěžit a nejspíš že i v mnohém poopravit studiem jich novým. Knihu básníkovu mohu pročitat a zkoumat často, stojí v knihovně mé nebo knihovně některého přítele. Skladbu hudebníkovu mohu rovněž častěji nechat na sebe působit — v divadle, v koncertě, třeba i jen v reprodukci nějaké domácí. Obraz malířův bývá vídán jednou neb dvakráte a zmizí pak obyčejně v majetku soukromém, někde ve sbírce obecnstvu nepřístupné; ale smyslný dojem, jež byl co do barevné, světelné stránky své na diváka učinil, znenáhla vybledá a hasne. Chtěl bych díla Maixnerova tím spíše hned zase studovat znovu, že tedy původce jich je mrtev a úsudek o něm a pracích jeho nerušen již žádnou závadou časovou. Zajisté neměla zcela neobyčejně skromná a tichá povaha Maixnerova sama o sobě praničeho do sebe, co by bylo vyzývalo k polemice; ale jakožto umělec náležel on více minulosti než budoucnosti, byl nejpřednějším reprezentantem malířské školy naší starší, stál na rozhraní mezi dobou starou a novou, a tím již býval úsudek náš o něm podmiňován, nechť již ve smyslu příznivém či opačném. Přiznám se rád, že bych nedovedl hned dnes a *zcela* určitě několika črtami vyznačit Maixnera a stručnými slovy vyvážit význam jeho.

A přece by mi mohlo být zase tak snadno psát Maixnerovi nekrolog. Zcela dle toho všeobecného pravidla, že jakmile posuzovatel posmrtný najde něco, co může chválit, ano milovat, ihned nabývá jeho úsudek vřelosti a nese se k chvále. Vždyť na Maixnerovi toho bylo tolik, co musíme milovat právě

my, posuzovatelé jeho čeští! On byl *zcela* naším, *zcela* českým. Učil se sice rád a nikoli bez úspěchu od ciziny, ale snažil se vždycky *zůstat* svým, být tvůrcem zcela *původním*. Snad mu snaha ta v rozvoji jeho i dosti značně překážela, ale my tu snahu jeho musíme vysoko ceniti právě dnes, kdy v umění českém směr nápodobovací se rozkládává do šíře až přílišné — snad ani ne tak v umění výtvarném, jako spíše ještě v básnickém a hudebním, a kdy bychom často tak rádi zvolali s Tiedgem: „Nechte jen, lidičky, nenamáhejte se, my už to víme!“

Byl Maixner malířem *historickým*? Zajisté. On nebyl ovšem *dramatikem*, a netíhl tedy k nejvyššímu historickému směru, jenž zůstane právě tím „nejvyšším“, dokud myšlenkový *obsah* bude vůbec mít plnou váhu svou vedle umělecké formy. On ale také nebyl kresličem historických ceremonií, aniž pak pouhým, historického aparátu používajícím žánristou. O žánr díla jeho často zavazují, ale mají vždy obzor široký, perspektivu hlubokou. Maixner byl *epikem* a rád podepisuju slova trefná, která jsem právě o něm četl v časopise Ruchu, že obrazy Maixnerovy mohou se *číst*. Vypravoval prostě a klidně, ale jasně a dojemně. Že nevolíval předmětů mocněji a do náruživosti vzrušujících, mělo příčinu asi předně v současných poměrech jeho. Když Maixner byl mlád a vyvíjeti se počal, panovala doba Bachova, utlumující každou myšlenku, každý čilejší projev životní, mluvený i psaný, zpívaný i kreslený. A když doba ta minula, byl směr Maixnerův arci již určen a ustálen pro život jeho celý. — Obrazy Maixnerovy zajisté nejsou zlatem, najisto jsou ale stříbrem; z leskle barvené, pozlacené kůže, jaká těšívá děti, Maixner své mince nerazil.

Z Maixnerových děl tanou mi v nynějším okamžiku na mysli hlavně tři. Předně obraz jeho nejprvnější, „*Záviš v žaláři*“, vystavený svého času ještě v paláci Clam-Galasově; první to slovo umělcovo, zvěstující nám českého historika, a slovo věrně naplněné celým pozdějším umělcovým životem. Pak „*Božetěch nesoucí kříž do Říma*“ — alegorie vlastní Maixnerovy římské pouti, obraz stojící v koloristickém ohledu na výši znamenité. Konečně „*Vlastino verbování k dívčímu boji*“, nejrozměrnější olejový obraz Maixnerův, jímž — domnívám

se — chtěl on mladé generaci dokázat, že členové „staré školy koloristické“ dovedou s novou dobou závodit zdatně, ne velkými efekty, ale lahodou, harmonií luznou. A právě tento obraz, na kterém sobě Maixner nejvíce zakládal, zůstal jediný z obrazů jeho — neprodán. Leží prý sbalen někde v místnostech akademie. Viděl jsem obraz ten v dílně Maixnerově, když nebyl ani zcela ještě hotov, a zapoutal mne tou skutečnou harmonií svou. Později prý na něm umělec, vystaviv jej, konal ještě některé korektury důležité a chtěl jej zaslat na výstavu vídeňskou. Nedošlo však již více k tomu, a možno, že tím zůstane obraz vlasti zachován.

Také veškeren nynější obsah Maixnerova ateliéru má prý být získán, a to Prahou. Reprezentuje krásnou a cennyplnou sbírku předmětů historických a archeologických. Maixner byl sběratel neúmorný. Vše staré, rázovité ho zajímalo, doplňovalo studie jeho; zato arci mají díla jeho pak ten svůj vesměs věrný, český ráz — jemu se nemohlo přihodit, aby místo českého reka z 15. věku vykreslil jakéhokoli reka nám cizího, aby vůbec vždy a vždy nebyl zůstal věren pravdě, do podrobnosti nejmenší.

Maixner však byl rovněž pilným přírodozpytcem. Jeho krajinářské studie byly opravdovy, vedly ho k celé řadě krásných obrazů akvarelových (zejména z Itálie) a přispívaly i k všestrannému zdatu obrazů jeho velkých olejových, historických. V bytu jeho bývala bohatá akvária a terária (první v Praze) a proháněli se nejrůznější ochočení dravci, čtvernožci i ptáci. V posledních letech pak kvůli dětem svým stal se horlivým sběratelem motýlů („*Chlapci chytající motýly*“, pěkný Maixnerův žánr, je všude znám). Libůstku tu jako by byl zdědil po svém záhy zesnulém mladším bratru Karlovi, obratném malíři zvěřeny, hlavně ptactva.

Petr Maixner narozen 27. února 1831 v Hořicích. Na pražskou akademii přišel roku 1847. Roku 1857 stal se tam korektorem. Roku 1861 vydal se, obdařen podporou státní, na cestu svou italskou. Pobyt rok ve Vídni a druhý v Benátkách, ostatní čas pak strávil na studiích ve Florencii a v Římě, vrátil se roku 1865 do Prahy. Roku 1872 se oženil. Dne 22. října letošního roku zemřel a byl za velké slávy pochován.

Petr Maixner byl muž jemný, skromný; nevyhledával přízně, stačiloť mu vědomí vlastní, že nesahá nikdy přes talent svůj, v mezích těch že však s uznáním minouti se ani nemůže; byl idealistou.

Veškeren život jeho byl prodchnut vřelým, horoucím citem pro rodinu, rodiště, vlast a národ. Snad nebylo u něho ani jediného navštěvovatele, aby nebyl musil ku přání umělcovu alespoň pohlednout na zarámované, starobylé vyobrazení Hořic, chlouby to Maixnerova bytu. Rodný svůj domek v Hořicích vyzdobil fresky a sgrafity. Bratry a sestry své výdatně podporoval, ano bylo mu i popřáno odměňovat se starým rodičům svým; ještě na smrtelném loži musili mu podat podobiznu otcovu, aby se s ní rozžehnal. Že byl sám vzorným manželem a otcem, netřeba dojišťovat. Ze srdce vzrůstaly všechny myšlenky, všechny činy jeho, a k srdci směřovaly zase — v tom ohledu byl pravým a celým poetou, jehož „stanem a stolem, kolébkou a rakví je srdce lidské, — ložem, v němž spí, sní a básní, a pak ty sny své světu vypráví“. A veškery sny Maixnerovy, jak nám je pak štětcem svým vyprávěl, byly důkazem, že to srdce jeho je ryzí srdce české.

Jeho význam pro národní rozvoj náš byl mnohem větší, nežli dnes se domníváme. Náležel ovšem starší, dosud ostatně v tak mnohém ještě nepřekonané škole, ale byl nejpřednějším a vskutku českým reprezentantem jejím. Maixnerův obraz „*Sedláci na útěku za času třicetileté války*“ byl prvním obrazem, jenž od českého mistra zakoupen pro obrazárnu „vlasteneckých přátel umění“. Maixner byl prvním Čechem, jenž uznán za hodna státní podpory na cestu italskou. On byl prvním malířem českým, který bohatý talent svůj věnoval výlučně jen historii svého národa. Prvním, který porozuměv nové naší době dal svůj talent ve službu české veřejnosti, kdekoliv toho bylo třeba, i pro práce sebenepatrnější. Od roku 1867 do roku 1872 byl předsedou výtvarného odboru Umělecké besedy a pomáhal zde co nejpilněji přes léta první a nejtěžší. Roku 1868, když slaven základ Národního divadla, byly od Maixnera pro velkolepý, dosud žádným jiným projevem naším národním nepředstížený průvod tehdejší zhotoveny

veškery nákresy potřebné, a kdykoli od té doby osvěžujeme se při častých veřejných průvodech svých pohledem na český a historický kroj našich cechů, společenstev a spolků, Maixnerovo spatřujeme dílo. Maixnerova spatřujeme díla, kdekoli vejdemo do českých domácností, ozdobených obrazy „*Sedláci na útěku*“, „*Vjezd Jana Lucemburského do Prahy*“, barvotiskem (u Lehmana) vydanou „*Slávií*“ atd. Maixnerovi se obdivujeme, otvíráme-li velkou kroniku českou (Zapovu) a sledujeme stránku po stránce ušlechtilé kresby jeho. Na Maixnera, prvního redaktora obrázkové části Květů, si vzpomínáme, běžeme-li do rukou krásné své nynější listy ilustrované a těšíme se z pokročilých prací kresličů jejich, žáků Maixnerových. Atd. atd.

Větších obrazů od něho komponovaných a olejovými barvami na plátně provedených nemáme ovšem právě mnoho, snad jen asi *dvacet*. A ty náležejí skoro vesměs Maixnerově době mladší. Do času po roce 1872 spadá, nemýlím-li se, již jen „*Božetěch*“, „*Šárka a Ctirad*“, „*Oldřich a Božena*“ (oba poslednější byly vystaveny u Lehmana) a vyjmenované již „*Vlastino verbování*“. Od roku 1872 kázala mu starost o rodinu, aby se věnoval téměř jen „objednávkám“, a objednávky českých velmožů nepodporují českou malbu historickou. Portréty, nástěnné malby kostelní a obrazy oltářní byly pak hlavní prací jeho. V nástěnné malbě získal sobě zručnosti obdivuhodné a jména značného; v oboru tom je nám zatím nenahraditelný. Dotčená díla jeho nalézají se v karlínském chrámě u Prahy, v pražském paláci Valdštýnském a paláci Šebkově, na Slavětíně u Peruce, na pražské věži mostecké, na Zvíkově, v staré síni pražské radnice Staroměstské, na Kutné Hoře aj. Přenesou jméno Maixnerovo na příští věky. —

Je obyčejem zakončit také psaný nekrolog některým z těch zbožných přání, jež ústně pronášíváme za zesnulými nad hrobem. Nejlíp snad učiním, pronesu-li zde variaci na nejznámější z přání těch a řeknu-li: Dej nám pánbůh, abychom českému tomu muži zachovali *věčnou slávu!*

Jan Neruda

△ *V Praze 13. října*

Je tomu věru už dvacet let. Seděli jsme tenkrát o polednách v hostinci U Moskvy, při svém osmadvacetikrejcarovém obědě a zrovna tak asi mezi polívkou a masem. Kroužek náš polední byl už pohromadě, jen přítel Šamberk ještě scházel. Konečně vstoupil i ten a s ním ještě někdo: muž asi třicetiletý, nevelký, s kulatou, špatně oholenou tváří, v šatě — nu řekněme šatě nepřiliš elegantním. „Pánové, — pan Lev z Vídně,“ představoval jej Šamberk. „Bude zpívat na našem divadle. Našel jsem ho před divadlem a on se mne ptal, kde je nějaká společnost.“ — Ticho. My nic, pan Lev také nic. Jenom se pan Lev tak trochu uklonil, nepozvednuv očí ani ze země, a zalezl za stůl. Seděl napořád se sklopenýma očima, a jak mu tak slunko oknem svítilo přes rameno, viděl jsem, že kabát už je přiodřen, a když jsem pohlédl na hřebík stranou nahoru, pozoroval jsem, že klobouk ke kabátu se hodí.

Vedle mne seděl Zelinka, lokálkář. Známý svým humorem a hubou téměř neodolatelnou. Také on pozoroval příchozího dobře. A pak mi zašept: „Ten naše divadlo nevytrhne!“

Navečer přišel pan Lev do Moskvy zas. Ale už neklopil očí. Hleděl brejlemi směle, ba vyzývavě, a když jsme se dostali po českém způsobě, po zvyku codenním do hádky a pan Lev náhodou do opozice se Zelinkou, spustil se do tohoto s takovou omamující výmluvností českovídenskou, že jsme až trnuli. Zpočátku se Zelinka odmlčel. Pak se mu počala tvář radostně šířit — pak vstal, nahnul se přes stůl a snažil se pana Lva obejmout. A když se to nepovedlo a Zelinka si zase usednul a šnupácký svůj modrý šátek si znovu rozestřel přes klín, klepnul spokojeně na pikslu a řekl: „No víte — teď se nám tu ještě neroztahujte! Počkáme, až co bude na vás!“ —

A je tomu dnes na hodinu dvacet let, kdy jsme tedy poznali,

cože je „na něm“. — „Trovatore. — První pohostinské vystoupení pana Lva. — Hrabě Luna... ***“ — stálo na divadelní ceduli. — „Hlas povídám ti jako zvon! To jsem rád, že mi ve Vídni o něm řekli,“ podotknul už napřed dramaturg Švanda. — „Ten umí víc než my všichni,“ mínil upřímně basista Paleček.

Rozumí se samo sebou, že my Moskvané jsme byli navečer v divadle do jednoho. A když rozezněla se první Lvova árie a čarokrásný, jak stříbro znějící, mohutný a tak nevýslovně sympatický hlas zachvěl divadlem, tu se zarazil nejen v nás, nýbrž v celém obecenství dech — a když árie dozněla, tu jako by veškeré posluchačstvo bylo z jediných prsou si radostně vzdychlo a domem zabouřil potlesk, že nebylo utišení. — Byla to pravá česká radost.

A od toho dne „pan Lev“ byl nám „přítelem Lvem“, přítelem jako ryzé zlato. Prožil s námi doby těžké a tvrdé, ale sám byl ještě tvrdší než všechny ty časy zlé — pravý démant.

Rychle jako raketa stoupala oblíbenost Lvova. Přirozeno. Hlas fenomenální. Mistrovství ve zpěvu absolutní.

Umění Lvovo mělo a má rozhodný příznak geniálnosti. On se neučil u žádných učitelů slavných, byl před svým příchodem do Prahy jen chóristou vídeňské opery, a co uměl, to „zachytil“ jen tak dle vzorů, dle engažovaných veličin opery dvorské, dle pohostinsky tamtéž objevujících se velikánů zpěvných.

„Mistr Lev“ říkalo se hned od počátku, právě tak jako „mistr Smetana“. A obecenstvo také říkalo: „Na Lva by každá dvorská opera byla pyšna.“ Ale přece výrok ten byl více samolibou naší fráze než plným přesvědčením; neměloť obecenstvo měřítko, scházelať mu příležitost k porovnání. Až začli na české jeviště se dostavovat z ciziny proslulí hosté.

Přišel také Carrion, nejslovutnější koloraturní tenór celého světa. Dáván Lazebník sevillský — Carrion Almaviva, Lev Figaro. A Lev, vedle všech dřívějších hostů ještě zdržlivý, spustil se s Carrionem do závodu. Pamětníci toho dne nezapomenou. Sám Carrion stanul udiven a vzdal Lvovi poctu.

Teprv od toho okamžiku jsme věděli plně, co ve Lvovi máme. Jsme trochu divni, teprv když Angličan uznává českou hudební skladbu, když Němec si přeloží naši knihu, když Francouz křížem Čestné legie odmění českého malíře, víme, co vlastně dovedeme. Mladý český národ je jako mladá žena: ta se také nechce líbit jen sama sobě.

Sláva Lvova stoupala sice tedy jako raketa — gáže jeho ale postupovala krokem hlemýždím.

Lev byl vzdor tomu hned od prvních pražských dnů svých šťasten. Byl zase mezi svými, doma a národu platen. Lev je — prozradím to na něho — vlastně samý cit, měkký jako dítě, věčně nadšený jako jinoch, a jeho citu bylo učiněno právě zadost.

Scházelo mu jen jedno pak k štěstí plnému a to našel. Oženil se. Nehledal bohatství, hledal vroucí lásku, šlechetné srdce a dle toho volil.

Ovšem — osm set gáže a musit si zřídit sám hospodářství celé! Třebaže se obmezil „na to klubíčko nití v šicím košíku“ a „na ten nudlový vál v kuchyni“, jak sám vesele říkal. — Osm set gáže a být prvním barytonem, při všech požadavcích postavení toho! — Osm set gáže, v době, kdy ještě k tomu národní sbírky žádaly obětí téměř denních!

Není arci pak divu, že sobě pokušení dovolilo přistupovat k němu v podobě různé.

Bydlil jsem v té době se Lvem asi po deset let, maje odnajatý pokoj z většího bytu jeho. A tu Lev kdysi ke mně vešel, kvapně, rozčileně.

„Zde se podívej! Šest tisíc gáže — k tomu honoráry — dva měsíce dovolenou! — Co mám dělat?“

Neměl jsem odpovědi. „A to bys se vystěhoval do Němeca?“ tázal jsem se konečně.

„Totiž — rodinu bych zde nechal, aby se mi děti neodnárodnily, — a sám bych arci ty dva měsíce také vždycky trávil v Čechách —“

„V té věci nemohu ti radit... Zde tisíc — tam šest tisíc zlatých — a máš tři děti —“

„No víš — já udělám, co bys udělal asi ty —,“ a odběhl. Ani jsem se ho pak více neptal, cože tedy udělá.

Gáže postupovala „prorokovi ve vlasti“ ovšem přec, krokem ale jak již řečeno hlemýždím: po stovce, po dvou. A když přišel pak kdysi nový ředitel, strhl mu z dosaženého zase najednou několik set. Proč? Inu poněvadž — poněvadž — —

Nikdy nesáhl Lev k oblíbenému divadelnímu prostředku, aby byl řekl: „— — nebo půjdu!“ Beztoho by mu to byl nikdo nevěřil.

Vylíčit, čím Lev po dvacet let českému divadlu byl, nemůže být účelem těchto řádků. Nestačilo by na to moje umění a také ne hned několik tiskových archů. Lev byl chloubou našeho národa. Byl krystalizačním bodem pro výkonné síly české opery. Byl učitelem, udržovatelem a rozmnožovatelem českého obecnstva. Byl jedním z pilířů, na nichž budováno divadlo Národní.

Snad bych byl ani právě já, přítel jeho, neměl psát tuto připomínku „jubilejní“. Ale mohu odpovědět s jelenem ruské bájky: „Co by to bylo platno, kdybych nepronesl chválu lva, — lev by přece zůstal lvem!“ A konečně — vždyť jsem také samolibý. A mohu-li říci: „Takovýhle chlapík je mým přítelem!“, zdvihají se mi prsa.

Jisto je, že sobě dnešního dne mělo všimnout divadelní naše družstvo. *Vědělo o něm.* Kdyby šlo po rozumu, musila by se dnes budova na nábřeží otřásat jáсотem a Lev by byl jáсотu toho středem. Děsná chyba, a může se družstvu zle vyplatit — ne sice u Lva, ale u sil jiných.

Inu, příteli, spolknul jsi pilulek již tolik, spolkni také tu! Buď ubezpečen, že žiješ v srdci našem, že přežiješ i hroby naše a památku tvou že zachová dějepis národa. Tiskneme tě na svá prsa a líbáme zpěvná ústa tvoje.

△ *V Praze 25. dubna*

Chce-li pánbůh letos to dělat jako vloni: hned v dubnu na-
pořád nechat sálat červencové vedro, vždycky nám zdaleka
ukázat nějaký mráček dešťoslibný, ale hravě jej zase odfouk-
nout a dát nás sluncem pařit a smažit, obhárat a opalovat
klidně dál, tedy ať nám to raději upřímně řekne. My se dle
toho zařídíme.

Mnoho ovšem nemůžeme činit, ale něco přec. Například
zvolit dva nové členy do městské komise vodárenské. Nebo
vyvrtat v Lahovičkách novou zkušební díru. Nebo napsat
úvodní článek o potřebě nového prozkoumání pražských stu-
den. Nebo tak něco, co „už se osvědčilo“. Anebo snad — já se
to stydím říci — anebo snad odhodlat se, že budeme pít denně
o dva litry plzenského víc, a vyhledati si dobrou hospodu
k tomu? Nač se ostatně stydět — stanou-li se v těch vedrech
pijáci z nás, je tím jen slunce vinno, to „věčné slunce“, ten
ultrapijan, ultrahltan, ten zářivý netvor, jehož i prostá mysl
národu ve pohádkách svých obrazí co hltouna obra, jenž při-
šed navečer domů, sní všechno, co mu matka byla připravila,
hory chleba a masa, moře vody a piva, a pak ještě zhltně vlast-
ní matku k tomu! Nejsem přítelem slunce. Máselné povaze
české nesvědčí. Tajuplné politice našich „vůdců“ je nebez-
pečné. A já ty vůdce mám ach tak od srdce rád!

Přece jenom je škoda, že ten svět není pořádán trochu jinak!
Že příroda nemá o něco více smyslu pro přírodní krásy!
Předevčírem například sprchlo jen dost málo, a jak hned se
celé vùkolí pražské rozesmálo, jak stromy se obalily květem
bílým, keře květem zlatěskvoucím, jak zaleskly se drny, roz-
šveholil se v haluzích stromů ptačí zpěv! Zajisté jasný pokyn
pro přírodu, jakže to má tedy dělat. Trochu tepla a zas
trochu deště, matko stará! A nám Pražanům do těch řídkých

stromků našich trochu více veselého ptactva! Už nás ti zpěváčkové nějak opouštějí, každým jarem vrací se jich míň a míň — vlaštovky po tom předloňském „velkém mření“ vůbec už nejdou — bude nám zjara brzy žalostně teskno!

Ba — působí to také na člověka. A přimělo snad slečnu Ehrenbergovu, že také ona se odhodlala „jít a nevrátit se více“. Ještě jednou vystoupí na našem jevišti, ještě jednou si zazpívá, zatrylkuje, pak se ukloní, položí si ruku na srdce a za potlesku veškerého obecenstva rozloučí se již navždy s námi, jichž věrnou družkou byla po pětmecítma let.

Ne vždy byla slečna z Ehrenbergů zcela sympatická nám, kteří jsme po dlouhou tu dobu střežili rozvoj českého divadla, a ne vždy sympatičtí byli jsme jí zajisté my. Slečna musila jako každý jiný vynikající člen divadelní také na sobě seznat starou pravdu, že „těch, kteří na slunci veřejnosti chodí, následuje stín“. Ale byl-li rozpor, neplatil vzácnému umění slečninu. Jednávalo se o některé otázky divadelní, jichž rozluštění byli bychom si přáli ve smyslu právě svém a s nimiž náhodou souviselo někdy i jméno její. Řekli jsme v časopise tomto vždy upřímné mínění své a v divadle jsme slečně navečer téhož dne rovněž upřímně aplaudovali. Vždyť toho aplausu zasluhovala!

Řada různých, mnohdy teskně dojemných obrazů hraje před duší naší, vzpomínáme-li zpět, na ty divadelní počátky své. Chtěli jsme mít všechno a všechno najednou, výtečnou činohru, výtečnou operu, obé z ničeho nic, operu snad ještě z méně než ničeho nic — pýcha mladého národu byla se rozezvala, chtěli jsme konkurovat hned s veškerým světem ostatním — ba *musili* jsme konkurovat. Měli jsme přitom věru zázračné štěstí; ale ovšem ne vždy, ne napořád, a přece jen ne hned. Co tu o naši hlavu bilo chabých pokusů a zkoušek sil začátečnických, co smutných produkcí sil starých, vyzpívávaných — svíjeli jsme se, choulili do sebe, ale přece jsme měli radost, vždyť to bylo alespoň již *naše*! Jen když v divadle bývali cizinci, běžel po nás mráz a lomcovala námi hrůza; česká pýcha naše se vzpírala. A tu byla slečna Ehrenbergova naší spásou. Umělkyně hotová, vzácného hlasu, plna svěžesti; každému divadlu velkému mohla náležet, před nejzkušeněj-

ším obecenstvem se ctí obstát — cizinci tleskali a my se přimili hrdostí novou.

Brzy ovšem štěstí dopřálo nám ještě skvostů jiných. Přišel baryton Lev, bas Paleček, tenór Vecko, nezapomenutelná dramatická zpěvačka Blažkova, k tomu dobrý sbor, dobrý kapelník — byla pak již příčina na pýchu nepodmíněnou. Ale napořád zůstávala Ehrenbergova mezi silami nejpřednějšími, vždy výborna, vždy ochotna, vždy spolehliva. A jak našemu dobrému, měšťáckému obecenstvu lichotilo, že z jeviště k němu zpívá šlechtična, — „barónka“ říkaly si sousedky se zálibou — jak se cítily tím poctěny, jak dvojnásob chválily toaletu, hru a jak dvojnásob rády šly do divadla, když na ceduli stálo: „slečna z Ehrenbergů“! Pouhá vedlejší maličkost, o níž se tu činí také jen zcela vedlejší zmínka, ale — vždyť si právě připomínáme dob minulých a všeho, co mělo význam v nich, co na obecenstvo působilo!

Je právě čas, aby se pomýšlelo na sepsání dějin těch prvních našich let divadelních, na vylíčení našeho dětství a nastalého pak mužství. Bude to obraz pohyblivý, plný ruchu, plný zajímavých dat osobních. V popředí obrazu toho utkví provždy postava slečny Ehrenbergovy. Slečna odchází s repertoárem čítajícím celé sto oper, a to sto bylo téměř cele provedeno u nás — s kroky činuplného života slečnina šly zároveň kroky českého umění.

Památný večer, kdy loučí se Ehrenbergova! Vděčnost a úcta naše ji sprovázejí. —

A jen málo dní nato nastane nám Pražanům jiná ještě, vysoce významná slavnost hudební. Snad jen některý z čtenářů nejpilnějších sobě povšimnul oznamu v našem časopise, jímž německý skladatel Max Leythäuser-Mellano dává vědomost, že přijde, aby před námi provedl velkou původní skladbu svou, jejíž text, taktéž komponistou samým psaný, vážen je z českých dějin, z doby husitské.

Je tomu asi dvanáct let, kdy časopis náš přinesl řadu fejetonů o „dramatech husitských“, jichž — tři kusů — autorem je právě Leythäuser. Skoro zároveň přibyl k nám autor sám. Podnikl z domoviny své, z Řezna, s mladou a krásnou žínkou

svojí právě cestu svatební, a touha nevedla ho nikam jinam než do královské Prahy, do hlavního sídla národu, k jehož dějinám byl přilnul s láskou ideálně upřímnou. Zdržel se tu mnoho neděl; za dne studoval starožitnosti pražské, navečer zasedal s chotí svou den co den v lóži českého divadla. Vskutku krásný mladý párek poutal pozornost všeobecnou.

Leythäuser vrátil se do vlasti, občas obdrželi jsme o něm zvěsti. Sídlil v Řezně, Augšpurku, Würzburku, všude byl hostem Českých besed a přítelem našich krajanů. V Řezně by byl tím, že v jistém knihkupectví dal vystavit poprsí Husovo, způsobil mezi tamějším katolickým lidem brzy celé vzbouření; k vytloučení oken alespoň došlo.

Stále pracoval dále na své trilogii husitské. Nyní z ní učinil textový výtah a napsal k němu dramatickou hudbu. Jednotlivé části skladby byly za osobního řízení Leythäuserova provedeny a dle došlých nás referátů líbily se rozhodně. Ale Leythäuser chce, abychom slyšeli skladbu jeho my, Češi, jimž je duševně věnována.

Bude nám vítán. Podobných spravedlivých, ideálně smýšlejících Němců je již málo. Snad mimo Leythäusera žádný více.

NÁRODNÍ LISTY 26. dubna 1885

△ *V Praze 7. listopadu*

Báli jste se ve středu, když byla ta mhavá tma — v poledne jako o půlnoci, zrovna „jako o soudný den“? No přiznejte se! Já jsem se bál! Ví snad člověk, kdy vlastně ten poslední soud přijde? Kdy mi nastane doba, že poletím z Prahy k Josafatu s rychlostí sto dvaceti mil za hodinu? A vím já, co tam mám všechno na svém nebeském kontu? Zdali pánbůh pak pojednou nesvraští čelo: „Ale, ale, pane △, — copak to tu vidím! No to je pěkné — nevíte snad, že za tohle jsou tři leta horoucího pekla?“ — Předě všemi lidmi, i před staročechy!

Honem jsem vzal biblí. Otevřel Izaiáše (24, 23) —: „Měsíc se začervená a stydět se bude slunce.“ Vyhlídl jsem tedy ven. Měsíc se nečervenal; slunce se nestydělo. Byl jsem už zase klidný. A následujícího dne, ačkoli bylo *ještě* temněji a znovu „bůh rozsypal mlhy jako popele“, nedělal jsem si už pranic z toho a díval se jen zvědavě z okna. Člověče — tvore obdivuhodný! Myslím, kdyby „soudný den“ trval například jenom týden, že sobě pokročilé lidstvo zařídí tam v Josafatu už svoji tiskárnu, bude vydávat denně třikrát „Poslední listy“ a s největším už klidem si přečte pokaždé rubriku „Ze soudní síně“.

Bylo mi ale upřímně líto těch lidí, kteří tam venku na ulici do sebe drcali, o zdi si hlavy rozbíjeli, vozům pod kola padali, — rozsvítil jsem svíčku kvůli nim a postavil ji k oknu. Ale zase jsem ji hned zhasil — chodit tu po Praze jezovité, čeští politikové, jiní ještě tmáři — kampak na ty s tou mou svíčkou malou! A naposled je moje světlo jednou rozvzteklí, některý z nich drcne do něho a bude tu ležet s popálenými křídly, zrovna čtrnáct dní před tím, kdy se mohl stát ministrem! —

Den co den mha, den co den tma, den co den noc po čtyřadvacet hodin! Přece jen mi vrtá mozkiem, cože z toho bude! Říká se, že „zlé činy rodí se vždycky v noci“; — pánbůh sám ví, co

například já v nejbližší příštích čtyřadvaceti hodinách tedy špatného spáchám! A kdyby to byl sebehorší fejeton, já jsem nevinný — mohu něčeho proti té egyptské tmě? Mohl proti ní „všemocný, vítězný“ faraó? — Také se ale říká, že „mlha je nejpriznivějším časem k setbě“, — „Co v mlze zaseto, krásně vždy rozkvětlo!“ Upozorňuju tedy milované své bližné rád na výtečnou tu nynější příležitost — mohou zasít *mnoho* dobrého, mít *velkou* zásluhu o budoucnost — jsem věru žádostiv, co tedy vyvedou, — naschvál nebudu sám dělat pranic, a jenom se na ně dívat.“

Starší půjdou nejspíš do hospody. A mladší do taneční — Ne — nebojte se, nespustím zase kázání proti tanci! Ačkoli bych měl právě teď příležitost znamenitou! Z Paříže přichází zpráva, že tamější mládež, hlavně studentstvo, už netančí! A tančí-li, že netančí alespoň už veřejně; ten obrovský, ohlušující taneční vír, který zmítával Paříží a patřil k předním, každým cizincem ochotně zkoumaným zvláštnostem jejím, že od roku 1870, od úpadku Francie, tichnul, až utichnul zcela, — mládež francouzská má prý teď jiné věci na mysli než tanec! Za doby Direktorie bylo v Paříži 624 zábavných míst, kde se tančilo veřejně alespoň jednou v témdni. Od té doby místa pustla — jmena Mabilie, Closerie des Lilas, Château rouge a jiné ještě zahradní sály, kde my sami jsme svého času ještě „studovali zvláštnosti pařížské“, náležejí dnes už k bájím a okolnost, že Olivier Métra odevřel teď přece zas nový taneční sál, je dosti důležitá, vlastně je tak nápadná, že o ní vylítly korespondence a fejetony do celého světa.

Olivier Métra! Nezní vám při tom jmenu válcík „Les jours des roses“ v uších? Ten „Válcík růžový“, jenž nyní opanoval kruchty i kolovraty, salóny i hospody, — válcík líbezný, že se mu nevyrovná snad ani žádný z nejproslulejších, nejpěknějších válcíků Straußových!? Nevím, jak působí na jiné; na mne působí jako extrakt nejpravějšího pařížského života. Hravý, a přece plný opravdovosti, skotačivý a zároveň neskonale dojemný. Znáte zajisté ten „obraz masopostně pařížský“: v odlehlé části sněhem pokrytého lesíku Buloňského byl právě souboj, dva mužští odcházejí k vozu, dva tu zbývají, a jeden

z těch drží v náručí soudruha za pierota oblečeného, do prsou smrtelně bodnutého; soupeři si byli sem zrovna z reduty zašli. Nevím proč, ale kdykoli slyším „Válčík růžový“, tane mi ten obraz na mysli!

Oliviera Métru nazývají pařížským „králem valčíkovým“, jako Strauße vídeňským. Už by byl čas, abychom měli také svého pražského, ne valčíkového, ale „polkového krále“. Od doby Komzákovy — když totiž býval Komzák ještě kapelníkem civilním — je trůn ten prázden. A nějakých deset, snad o něco více než deset let před Komzákem zasedali na trůnu pražském hned panovníci dva, Svoboda a Procházka. Nebylo věrnějších poddaných nad Pražany! Když zvěstovala nárožní cedule, že Svoboda s kapelou prvního pluku dělostřelců bude hrát na ostrově a provede zase novou svou nějakou polku, byl ostrov — ať Žofínský, ať Střelecký — jak by nabil. Všechno čekalo jen na tu polku novou, od čísla k číslu rostla netrpělivost, a když konečně nadešlo číslo kýžené, rozšuměl spokojený ševel po celém množství — náhlé ticho — a již kývaly hlavy v taktu, podupávala si každá nožka, a úsměv hrál a jasně se na každé tváři.

Máme teď skladatelů dosti, ba mnoho. Ale s okolností časovou, kteráž rozkvět *dramatické* hudby vyznačila nám co na ten čas nejdůležitější, vzrostla také vůle a ctižádost všech těch skladatelů našich; každý touží jen po „vyšších směrech“ a život náš hudební vykazuje proto mezery vskutku již citelné. Už dávno se nám nezrodila žádná lehká, pěkná píseň, žádný fešný, zpěvný kus taneční atd. Pánům skladatelům zdá se to snad příliš triviální, příliš nízké. Klaníme se skutečným geniům, jaké se nám bohudík teď v hudbě naší objevily; ale u mnohých jiných hudebníků našich je ta řeč o „nízkém směru“ přece zas jen řečí o známém „kyselém hrozni“. Myslím, že je to v hudbě jako v literatuře: v osmiřádkové lehké písničce může být více geniálnosti než v dvacetiarchovém napodobení Fausta. Nemluvě ani o tom, že by to byl neskonale fádňí život čtenářský, kdyby člověk měl žít jen o Faustech samých, třeba dobrých.

Dejte nám nějakého Strauße, jehož zovete „povrchním“,

nějakého Offenbacha, jehož zovete „lehkomyslným“; my frivolní laikové už toužíme po nějaké té geniálnosti — nu nazvete si ji sebepotupněji, jak chcete! Toužíme po písničkách, jež by člověku seděly na rtech, jako zjara na haluzi slavík. Toužíme po tanečních kusech, jež jdou do noh i do srdce, — co je po taneční hudbě, nechce-li se člověku ihned také do zpěvu při ní!

A pak — a pak — pak nebudu psát třeba ani proti té přílišnosti tanečních zábav u nás — totiž pro letošek nebudu psát! Beztoho — není všechno psaní nic platno. A kdyby si mužská mládež naše řekla a pojednou skutečně nechala být všech těch bálů — my bychom ji naposled ještě prosili, aby jen honem zase začla. Sic by nám věru česká děvčata utekla do bálů německých, také ve čtyryadvaceti hodinách!

Ovšem, přece jen bych viděl rád, kdyby tedy alespoň pětina našich hochů místo tance věnovala se — šermu. Snad že se nám šerm stane ještě potřebnějším než tanec! Já nevím, jak to bylo, ale my jsme svého času také tančili jako blázni a sedali u filosofického rozjímání po kavárnách a chodili někdy docela i do přednášek, do šermírny si ale týdně aspoň jednou zajít měli jsme přece ještě vždycky času!

Šerm — tanec, řinčení čepelů — šumění houslí a basetlů — odpusťte, to nejde ovšem dohromady! Ani nevím ale sám, jak jsem se dostal k tomu, abych se odvážil o hudbě mluvit a o věcech podobných, — odpusťte!

Vždyť jsem to věděl, že mne ta mlha splete a já že vyvedu nějakou hloupost!

NÁRODNÍ LISTY 8. listopadu 1885

△ *V Praze 29. května*

Hudbo! Sladká hudbo! Vznešená, nebeská hudbo! Ty, kterouž srdce nám rozplývá v bolu sladkém, — ty, která mysl naši opřádáš kouzlem libým, — ty, která budíš vzdechy andělů v nás, — ty — —

Teď ale už dost! Čtenář myslím už vidí, že jsem v nadšení co nejdokonalejším; mysl má že je v plném vzmachu, duše má že je v plném vzletu atd. A teď tedy čtenáři také povím proč!

Mám myšlenku — inu nevýslovně sličnou, povídám! — Jeť totiž vůbec známo, že dnešního dne balíkové mají se v Praze náramně dobře — myslím balíky *poštovní*, dodávané poštou. Abych dal příklad: „Poslal-li mně dříve někdo ze Slaného zabitou husu, musela chudinka den dva dny někde v celnici čekat, až jsem si pro ni přišel. Později, když začlo dodávání do domu, hodili ji do nějaké nůše, pod jiné balíky a bedny, a nosili ji a strkali po půl Praze, až ji konečně ztlučenou a zmučenou dodali ke mně. Dnes — *dnes* čeká na ni ve bráně už půl kopy úředníkův, vyzdvihnou ji hned do elegantního vozu zrovna jako nějakou hraběnku a vezou ji ke mně jako kněžnu: vzadu na stupátku listonoš-lokaj, na kozlíku kočí-postilión! Hezký postilión, s hezkým kloboukem na hlavě a s hezkým koňským ohonem na něm, s hezkou kajdou na těle a přes ni na šňůře s poštovskou trubičkou pěknou. *Ale* — a teď to přijde — on na tu trubičku *netroubí!* — Ptám se! *Proč?!* A žádám zde veřejně a slavně: *ať troubí!*

Arci, ať troubí *pěkně!* — Rozkošná myšlenka, co? — na tu by byl chudinka čtenář nepřípad! Domnívám se, že způsobí u nás celou revoluci, jak v životě našem uměleckém (hudebním), tak i společenském (veřejném i soukromém). Myslím si to následovně:

Balíkový vůz přijíždí z ulice vedlejší. Zrovna při zatačce kolem rohu spustí postilión z opery *Dvě vdovy*:

*Musí nás mít pánbůh rád,
že nás živí napořád,*

čímž naznačuje, že dnes veze hlavně věci k jídlu. Ulicí to škubne. Ženské jedou hlavou do oken. Pan šéf v pisárně kupecké, pan šéf v kanceláři advokátské a pan manžel, meškající ještě doma, prohodí všichni stejně: „Toť mouřenín — tu troubu znám!...;“ personál v pisárně a v kanceláři povinně se chechtá vtipu „*vsutku* shakespearovskému“, ženuška řekne: „Ale Alois, ty jsi čtverák!“ — ženská zvědavost byla vzrušena, šéfové a manžel X. si samolibě hladí bradu — spokojenost všeobecná! Třikrát přijíždí balíková pošta za dopoledne, třikrát tedy spokojenost po ulici celé!

Mezitím byl vůz ale zastavil již před mým domem. Postilión zatroubí krátký tuš co pozdravení a pak spustí táhle a dojemně z *Hubičky*:

*Letěla bělounká holubička,
potkala božího andělíčka...*

„Aha,“ volám já, „sestřenice z Nového Bydžova posílá mi slíbené *holuby* — to jsem rád! Ale to vám povídám, Baruško, ne zase petržel do nádivky! Slyšíte? A tady máte šesták, doneste jej kočímu dolů!“ — Listonoš už vešel s košem, a mezitímco podepisuju recepis, znějí zdola vesele vstupné takty *Libuše*:

*Slovutná dcero Kroka, slavná kněžno,
ó díky tobě —*

postilión byl patrně už obdržel příspěvek na zavlažení „*trubice*“ a vzdává Barušce srdečné díky.

Vůz jede o dva domy dál. Tuš — a:

*Pojedeme do Poličky,
jsou tam dobré homoličky...*

zní to odtamtud. Patrně přivezli tam Votočkovům *sejra*.
Hm — sejra! — Hrr — tuš — a:

*Když jsem šel do nebe,
stavil jsem se v pekle:
nejstarší Lucifer
pek si tam erpetle...*

K Nejedlým vezou *brambory*. To čert ví, co ti Nejedlých do roka bramborů snědí! Ostatně — jsou-li to moučňáky pěkné —!
— Hrrr — tuš — a z *Braniborů*:

*Ó jak tu krásné přírody zjevy,
jak přerozkošné ty ptactva zpěvy...*

Hrome — tahle hudební fráze znamená *kachny* — u Mrázů budou mít čerstvé kachny! — a já bych zrovna tak měl na nějakou chuť! — Hrrr —

Musí nás mít pánbůh rád...

už se hlas trubky ztrácí — vůz zajíždí do ulice sousední.

Nu — co říká čtenář *ted'*? Čuprní, čuprní — já vidím. To si myslím, to by Praha pak vypadala jinak! Veselá, vířivá — a jak hudebně vzdělaná! Neboť to se přece rozumí, že by nesměl „každý troubit *svou*“, že by musel být v tom všeobecně srozumitelný systém, postilion že by se musel učit a cvičit, aby se mu snad někde hrubě neřeklo: „Co troubíš, tr....., jitrnice, když vezeš buchty?“ — a že by tedy musel být nějaký cvičitel, který by „vyučil je, co by vyznamenávali hlasové trub“, jak to ve Flaviu psáno. Poetická „poštovská trubička“ přišla by zase ku cti! Už jsme se beztoho báli, že nám umlkne provždy. Umlkla nám už trouba „pastýřská“ a trouba „lesní“, ba snad se věru — vinou filosofické naší nevěry — neozve nám jednou ani už ta trouba „poslední“, ať nás tedy alespoň trouba „poštovská“ sprovází vesele tím životem strastným!

Čtenář čuprní — a přec je to dosud jenom skromný, co

nejskromnější návrh. Možno jej ale *ihned* velmi bohatě doplnit! Tak mě napadá, proč by vůz sprovázející listo- či balíko- noš nemohl hrát *také* něco, například tlouci *buben*? Nu ano — pročpak by nemoh! — „Zavznie hlahol trub i kotlův“ — dole pak před domem.

A proč by také ti, kteří v ulicích poště bližších táhnou a strkají jen ty malé vozíky ruční, nemohli rovněž své bubínky mít a turecké talíře a triangle a lýry s rolničkami i jiné podobné věci pěkné?

A proč by nemohli troubit i ti postilióni konečně, kteří z pouličních skříněk svázejí listy na hlavní poštu?

Rozumí se arci zase samo sebou, že by se pak ku poštovnímu kočovství mohli brát jenom ti, kteří by měli hudební talent. Kterí se už osvědčili, například na vojně, co zdatní trubači kumpanijní. A kteří by pak museli ovšem ještě a pořád se cvičit dál: když rozvázejí městem jen dopoledne, mohli by odpoledne zcela dobře chodit na konzervatoř nebo tak někam. A pak by se mohly sestavovat z nich zvláštní hudební sbory: „Dnes odpoledne hraje na Žofíně postiliónská kapela hořejšího Nového Města za osobního řízení kapelníka pana Trojhránka.“ Atd.

Hlava mi jde zrovna kolem, když si pomyslím, *kam* až by mohla vést ta moje myšlenka krásná! České operní skladby by se vítězně třepetaly vzduchem po všech ulicích pražských. Čeští hudební skladatelé našli by účinnou pobídku novou. Ba mohly by se vypisovat snad i státní hudební ceny, k pražskému posvícení například na postiliónské oznamování balíku „s venkovskými koláči“, o masopustě zas „na české šunky“ — atd. — atd.

Jenže — —

Jenže mně teď pojednou něco napadá — něco — já jsem přece jen dobrý Rakušan, že mám nápad tak *veskrz rakouský*! Napadá mi totiž, že by se mohlo při našich poměrech pralehounce stát, že by pak pražský postilión vjížděl do ulice pojednou při zvucích písně:

Herbei, herbei, ihr deutschen Mannen all' . . . .,

že by čerstvou *zeleninu* oznamoval melodií z Freischütze:

Wir winden dir den Jungfernkranz...

a vykrmenou *husu* dle Lohengrina:

Du holder Schwan...

My bychom se proti tomu němčení ovšem bránili — což o to! My bychom svedli strašný rámus, v novinách. A do Vídně bychom poslali petici, že až černo. Ale naši poslanci na říšské radě by pokrčili rameny: „My můžem velmi mnoho, ale *tak* velkou věc my nezmůžem!“ A vláda by pokrčila ještě ramenněji a řekla: „Chcete-li, aby postilión troubil taky česky, podepište nové vyrovnání s Uhry na padesát let, přijměte ihned těchto patnáct nových nepřejných vám zákonů a pomozte výnos daní z Čech zvýšit o dvacet miliónů ročně!“

My bychom podepsali a ihned přijali a zvýšili! A pak by nám to udělali ještě jako se vším: nahoře velké „Correspondenzkarte“, pod tím malé „Korespondenční lístek“ — a když by postilión odtroubil dvacet písní německých, směl by pak také jednu troubit „böhmisch“.

N Á R O D N Í L I S T Y 30. května 1886

△ *V Praze 10. listopadu*

Nesmíte se proto na mne hněvat, budu-li dnes se chovat poněkud roztržitě! Divné myšlenky mně osedlaly duši, ba celé roje myšlének mně v ní šustí a bzučí; ale nikoli myšlének nepříjemných. Však to vidíte asi sami na mně, že se děje něco mimo obyčej, — poposedám nepokojně v křesle, ruce se lehýnce chvějou, oči se úsměvně přimhuřují a rty se každou chvíli sešpičatují a zahvizdnou si nějakou píseň ... „bratři, bratři, radujme se!“ ...

Víte — já slavím jubileum! Myslím nazpět o pětadvacet let... „Počkej, já povím“... ano, o celé čtvrtstoletí! Záře světél mne obklopuje, zvuky hudby dorážejí na mne... „tu-tuli, tu-tuli“... všude kolem veselé, svítivé oči, je mi tak mladě... „tu-tuli, má tuli“... tak hravě, tak hravě, tak sladce... „má tulipán!“ ...

Nalezáme se v nevelkém tanečním sále. Není téměř pranic dekorován — jenom u stěny naproti orchestru zelená se skupinka květin —, ale zvláštní výstavnost sálu sama o sobě dodává již elegantního rázu: nahoře obloukové galerie, dole po stranách obloukové arkády — no, ale já nebudu popisovat — nalozáme se v Praze v Konviktském sále, a kdo jej zná, sám si rázem místnost domaluje.

Je sobota a odbývá se jedna z „Barákových besed“, které policii nadělaly tolik starostí a nám, účastníkům, tolik vždy blaha. Přeplněn nevelký sál právě není: o nějaké „jeunesse dorée“ ani památky; ale přece tu vpravdě nejlepší mladá tehdejší společnost česká, rázná a veselá. Dnes pak se rozhostila zvláštní nálada. Něco jako třepetavý jas vznáší se vzduchem. Nerozmlouvá se ani tak hlasně jako jindy a každý patrně cosi očekává. To očekávané zaujalo všechny mysle, opanovalo veškerý interes.

Konečně nadešel pravý okamžik, vrchol večera. Šest „čtverců“, čtyřadvacet párů rozestaveno sálem. Proč bych se nepochlubil: stál jsem ve čtverci I, v páru č. 1. Byloť moje renomé co tanečníka rozhodně tenkrát větší nežli co spisovatele, a když v té době zvala paní Pešková kdysi na svou benefici a oznamovala jakýs divadelní kousek ode mne, řekl jí starý Palacký: „Od toho? Prosím vás, kdopak je to? — to prý je nějaký tancmajstr?“ Nu — co dělat!

Diváci se rozestavili kolem čtverců, sálem zavládlo ticho. Tu spustil orchestr vivacissimo v tříčtvrtečním taktu: „Bratři, bratři, buďme jen veseli!“ a my začli. Poprvé ve veřejnosti zavířil český společenský tanec, zašuměla *Beseda*.

Tančili jsme s jakýms mravním povznesením, rozechvěni. S tou akuratesou, jako tenkrát, *Beseda* se asi více již neztančila! Každý krok dopadal navlas s taktem hudby, každý pohyb odpovídal co nejpřísněji rytmu, splítání a rozplítání figur dělo se vzorně. Cítily jsme na sobě jakousi zodpovědnost, ale cítili zároveň, že vše se nám daří. Od kroku ke kroku bylo nám volněji, od figury k figurě ustupovalo také vůkolní ticho už radostnému hluku, a když skončilo první allegretto, zahučel prostorou potlesk zrovna divadelní, nadšený.

Ze všech stran gratulováno komponistovi krásného tance, *Karlu Linkovi*, ze všech stran také skladateli hudby, *Ferdinandu Hellerovi*, a ovšem že vysloveno všeobecné uznání i nám tanečnickům, za provedení vzorné. Přijímali jsme chválu všichni s plným sebevědomím, cítili jsme, že jsme právě byli vykonali „národní skutek“.

O deset neděl později, dne 16. ledna 1864 — líčená zábava konviktská byla totiž v listopadu 1863 —, tančena *Beseda* poprvé na velké národní besedě v žofínském sále a tančilo ji už 140 párů. Od té doby kráší taneční zábavy české po plných *pětmecítma* let.

S jakou starostlivostí jsme byli vybírali a sestavovali oněch čtyřadvacet párů, které měly první se učiti našemu tanci! S jakou pilností a svědomitostí jsme s nimi studovali a je cvičili!

Původ *Besedy* byl následující:

Roku 1859 byl jsem do *Obrazů života*, jež jsem vydával s J. R. Vilímkem, napsal článku „České národní tance“. První to pojednání vůbec o zajímavém a bohatém předmětu tom. Článek zavedl Alfrédu Waldauovi podnět k sepsání celého německého spisu o českém tanci a rád jsem mu k tomu cíli sděloval vědomosti své o tanečních našich krocích a rytmech, nápěvech a textech, s nimiž mne za studentského mládí mého byli seznamovali originální Krolmus a pečlivá jeho hospodyně. Seznav pak v taneční škole Linkově veškeré tance komorní, jakož i četné tehdejší tance společenské, jako čtverylku obyčejnou, salónní a štýrskou à la Cour, Lance a Kör, především ale překrásnou Alianci, šťastnou to skladbu učitele Ignáce Linka (otce), zatoužil jsem po nějakém podobném společenském tanci českém, jenž by osvěžil schůze a zábavy naše, zachoval krásné národní tance naše před zánikem, uvedl je do salónu. Kdo jiný byl by ale mohl takovou skladbu podniknout než přítel Karel Link, tenkrát pomocník svého otce, „adjunkt taneční školy zemské“! Sebrali jsme tedy trochu not a hajdy s Waldauem ku Karlovi!

Karel nás napjatě vyslech. Hráli jsme nápěvy na pianě, tančili národními kroky, zpívali také k tomu. Obkročák, kalamažka, tuplpolka, rejdivák a rejdivačka a j. j. ozývaly se pěkným učebním sálem, poutaly svým rázem čistě národním a pěkností svých kroků. Brzy byl Karel získán a zavázal se, že nejkrasší a nejpůsobivější ty tance české, přidržuje se co možná přesně povahy jim zvláštní, upraví na společenský tanec salónní. A teď přibrán na pomoc také tedy ještě Ferdinand Heller, taktéž druhdy tanečník dobrý a napořád ovšem hudebník výborný, aby na základě tanců a vlastních jim melodií upravil hudbu.

Karel nadšen začal studovat, začal komponovat a za několik pilných neděl byl s úkolem hotov. Nemýlili jsme se v očekávání: práce se zdařila. Proslul-li Link starší svojí Aliancí, tančenou a oblíbenou za minulých desetiletí stejně ve Vídni, v Štýrském Hradci, ano i po městech severní Itálie, proslul Link mladší nepoměrně více ještě svojí Besedou. Kdekoli po světě, v nejdálší cizině, Češi se od té dody sešli ku společné-

mu tanci, potěšili a pochlubili se jistě také svojí Besedou. A cizinci vyslovili jí svůj obdiv. Před i za oceánem vítězila a na domácí půdě, v Čechách, objevila a objevuje se i v nejodlehlejší vesničce horské.

Zkoušeli jsme ji nejprve v Linkových místnostech čtyry jen páry, brousili a pulérovali ještě na ní, pak jsme ji tedy nastudovali oněm čtymecítma párům, které ji v listopadu 1863 uvedly poprv na veřejnost, a dodnes — dodnes ji provedlo už párků najisto na milión!

Máme po pětmečítma již let svůj vlastní, opravdu český tanec společenský. A více nám nezahyne. Přišla také na něj ovšem dnes doba zlá, jako na všecken tanec. Dnes se tančí sice mnohem víc než dřív, ale — mnohem hůř. Lenost se staví na odiv. Nejprostší dráteník tančí dnes uměleji než vzdělaný měšťák náš. Divák se mimovolně ptá, nač tedy ti lidé vůbec tančí, když jim na tom ani nezáleží, aby tančili alespoň slušně. A když se vyzvou ku společné zábavě, pročže se tedy urážejí vzájemnou nedbalostí.

Besedě se dobře naučit není věru těžko. Při vší půvabnosti a rozmanitosti své jsou figury její velice jednoduchy, daleko jednodušší než figury Köru, salónní čtverylky atd. Zbývají tedy pro jednotlivé užité tu *naše* národní tance ty odpovídající a zvláštní jim, taktéž *naše* kroky. Ty ovšem se musí tančit správně. Jako se od vzdělance při psaní žádá český pravopis, žádá se od něho při tanci také český pravochod; jinak není vzdělanec.

„Chci se bavit, a ne namáhat v taneční síni!“

Ach vždyť věřím, vždyť vidím; my se dnešního dne na tom českém světě při všem a při všem „nechceme namáhat, chceme se jen bavit“!

Pořádného tancmistra na nás, aby nás naučil poctivému kroku!

NÁRODNÍ LISTY 11. listopadu 1888

△ V Praze 19. ledna

Královničky — královničky —

Vracíme se samým k sobě, na všech stranách se to kvasí a jasí — renesance se nám blíží. Již i v politice hýbe to myslími statisícerymi: na vlastní sílu spoléhat — nehledat pomoci ve světě nikde a nikde, než v samých sobě — a pak že jsme nepřemožitelní. A v umění pracuje se k renesanci již od celých tří desetiletí. Hudba v ní pokročila přes polovinu cesty a dnes již je *českou* hudbou. Výtvarné umění již porozumělo, jakže dosíci svéráznosti tvarů, jakže tvary ty ozařovat pravdivým, domácím světlem, jak tvary i světlo učiniti služebny původním, *českým* myšlenkám. A v poezii mluví se právě teď o stagnaci, o krizi, což neznamená nic jiného, než že vše doposud vykonané právem považuje se za výkon jen předběžný, *nyní* že poezie česká, prosta již všech copařských tradic, obohacena rozhledem vpravdě světovým, nadána pružnou perutí moderního umění, musí z teměř ještě nedotknutého pokladu českého ducha a jeho lidových i dějinných zjevů konečně vyvážiti osobitý ráz svůj, svůj květ a svoji velikost, musí do věnce literatur světových veplést zcela *svéráznou* literaturu českou.

A také již život náš společenský propracovává se k obrození tomu. Bylo zcela přirozeno, že když jsme se začli zase cítiti co společnost, opanovala nás nejprve touha napodobit jiné, rovnat se jiným, dokazovat, že jsme také takoví, jakými jsou oni. A byl to divoký vír, v jakém jsme se octli: samý ples, samá slavnost, samé jubileum, samá paráda — dokázali jsme, že *máme* co slavit, že *umíme* to slavit, — divoký, divoký vír, do únavy — do zprotivení se!

Dělo se to arci po česku, bylo to všechno „národní“; ale přece jsme se v tom necítili jaksi svoji, byli jsme tak brzy

prázdní, vyšeptalí! Zrovna až k pláči bylo někdy podívání na „ples“ takový! Člověk viděl šablonu, slyšel frázi, četl únavu. Vskutku býval jen jediný teplý moment při takovém plesu: když z kruchty zazněla Beseda. Ani nepůsobil tak tanec sám, ačkoli nám dával vědomí, že to zde je alespoň zcela naše, odjinud nevzaté, jako působila ta šťastná, vzrušující, elektrizující česká Hellerova hudba. Rázem vypadala společnost jinak. Oko se rozžehlo, pohyb nucený ustoupil pohybu svěžímu, přirozenému, slovo se rozpoutalo, úsměv se snesl na každíčkou líci. Věru, že by Heller zasloužil skvostného za to národního daru, že po tolik let, tolika srdci a po tolikráte zachvěl jakoby mrtvými vodami a rozsil zdravého květu po českém suchopáru!

Byli jsme jakoby na cestách cizinou, teď jsme se vrátili domů. Ještě nejsme sice nijak zařízeni, ještě ani nevíme, kde co leží, ale jsme ve svém, začíná nás tu těšit, je nám teplo! Jenom hledat — hledat, kde tu co po domě máme, — prozatím ani na tom nezáleží, má-li větší či menší cenu, co najdem, jen když hledáme — vždyť cítíme, jak nás již to hledání hřeje. —

Našli jsme si též také zatím královničky. Pouhý tanec, třebaže tanec se zpěvy, a nejspíš i jenom fragment tance, pracně sestavený, vyšukaný z lidu; ale elegantní veřejný ples český našel v královničkách vrchol, korunu svoji, společnost česká všude o nich mluví a veliký list náš politický přinesl dlouhý referát hned po zprávách o udalostech světových — věc to symptomatická pro radost, jakou začínáme mít ze všeho, co opravdu je české.

Upřímně řečeno, já nedovedu si královničky dle pouhého popisu myslit. *Figury* jejich jsou dle čteného slova asi velmi jednoduchy; ale tu by snadno pomohla obratná ruka, která by, přísně přidržujíc se národního rázu, dovedla z původního základu vyvésti rozmanitost, aniž by zaběhla do spletitosti nebo do šablóny. — Co se týče *rytmů* a *kroků*, o těch dojdou asi podrobnější ještě zprávy; referent zmínil se například, že při jedné z figur královna „kulhá“, — to by ovšem nebylo příliš vábné, ač není-li to vlastně asi tentýž ráz kroku, jaký má tak-

zvaný „první krok“ pro polský mazur. — Také pak *text* sdělených tu písní není většinou zrovna poetický; jenže i to lze šťastným nápadem brzy spravit. Ale přes to přese všechno věřím, že sprovázejícím *zpěvem* vsutku docílen zcela neobyčejný dojem; známeť ty nápěvy uvedených nám moravských písní, učinily u nás furóre rozhodné, a zpívají-li se sborem, *musí* vsutku býti dojem *úchvatný!*

Arci, hodí se ten tanec se zpěvem do velkého, moderního plesu? Po mém náhledu se *hodí* — má to do sebe arci cos antického, nesrovnává se zrovna s pohodlím, s leností nynějších tanečníků — ale v tom zde přece rozhoduje pouhý jen návyk! Na všechn způsob dobře se tanec i zpěv pohromadě hodí alespoň do zábav menších, důvěrnějších — ke všem čertům však — copak by to byl vlastně za hřích, kdyby se našemu národu dařilo přece už jednou dobře, a my měli ze života tedy pořádnou radost, a spustili si pohromadě třeba na nej-elegantnějším, nejskvostnějším, největším plese ve jásavém sboru — —! ? —

Zase tedy jeden pěkný zjev český, jeden květ národního života! Panebože, houšť — A my mu pomáhejme!

Sám bych už rád přispěl nějakým podnětem takovým. A mám k tomu na mysli *národní pohádku českou*. Ne aby někdo snad přišel a vypravoval nám ji kresbou a barvou — to není moje starost, to je starost nějakého budoucího českého Schwindta. Rovněž ne, aby někdo přišel a vypravoval ji znovu, a to uměle, veršem a jinou tou slovesnou zdobou — to je starost nějakého českého Syrokomly. A také ne, aby ji někdo oděl dramatickým rouchem, spojil se s umělci výtvarnými i výkonnými a provedl výročně takovou nějakou pohádku kdesi na malém jevišti, pro mladé, malé obecenstvo naše, — s tímhle návrhem jsem zde už několikrát propadl.

Nýbrž aby někdo přišel a uměl nám pohádku *vypravovat* — řekněm *deklamovat* — jak pohádka se vypravovat má — prostě, nehledaně, slovem národním, s pravými těmi přízvuky lidovými — pravý nějaký mistr pohádkář nebo mistryně pohádkářka!

Může-li někdo z paměti recitovat celý Shakespearův kus,

pročpak by jiný pohádku nedovedl? Může-li někdo z koncertního pódia sdělovat povídku Enoch Arden, proč ne pohádku „o chudých sirotcích a o andělu“? Posluchačů bude mít dost, drobných vděčných i velikých vděčných. Houfně přijdou ve městech, například v Praze, děti naše, nemající příležitosti pokochati se v pohádkách jak dívky venkovské, a budou mít radost, a houfně přijdeme s nimi my vzrostlí, abychom měli z těch dětí zas radost.

Nějaká hodinka, nebo k ní ještě půl, úplně stačí. Za tu dobu, s dobře pro posluchače i přednášeče vypočtěnými přestávkami, lze vypravovat třeba pět našich* pohádek, tři opravdové a dvě veselé —

Pohádkové ty táčky by mohly se díti v kteroukoli hodinu denní. Nejlepší ovšem za večerního šera, kdy nad hlavou hrajou si plynové plameny a jiskry v nich hravě, tajuplně poskakují — nebo kdy máme i elektrické světlo a můžeme je zatáhnout i zjasnit dle nálady. —

Beztoho nynější městské děti i takhle ještě užijou mnohem míň, než jsme užívaly my, my „bývalé děti“. Když jsme se za zimní doby sesedávaly denně u susedky truhlářky, která to uměla tak krásně vypravovat! A když v kamnech tmavorudé se tvořily uhly a jizba byla osvětlena jen lampičkou olejovou, jejíž knůtek jsme musily povystrkovat drátem — ale nerády jsme jej povystrkovaly, tuze nerády — byloť po jizbě přec pak zas trochu jasněji — ne už tak šero, jak se na pohádku patří. —

A jak jsme poslouchaly! Jak věřily! — „A poněvadž království bez krále nemohlo být, udělali Jiříka králem“ — no to se přece rozumí! Konečně také — království! — skoro v každičké pohádce lze dostat nějaké království — to už jsme spíše záviděly malému Janečkovi. — Potom Janeček a ten dědeček byli spolu dobře živi: Janeček pásal kozy a dědoušek dělal doma syrečky, „a pak je spolu jedli“ — kozí syrečky, taková věc chutná, vonná, veskrze dobrá!

* Ale skutečně *našich*, českých! Ne jako činil některý spisovatel prozaik, který italské a francouzské pohádky vypravoval co pohádky české, nebo některý básník, který mezi české mýty prostě německé nebo keltské vplíтал!

A jak jsme se chechtaly, když šel „Jirka s kozou“ do světa, a kdo se koze přiblížil, každý se chytl a už jich byla taková řada dlouhá, mužští, ženské, vojáci, králi, šenkýři —

A jak jsme se třásly, když ta čarodějnice řekla Haničce a Janečkovi: „Dnes večer už vás zabiju a upeču —“

„Ona měla takové dlouhé ruce suché — víté — a na nich takové nehty — jako motyky! A když podívala se svýma očima, tak jí svítily jako kočce. To byla hrůza! Můžete si pomyslit, co Janeček a Hanička vystáli potom strachu! A když přišel tedy večer — babička už tu přišlá — a oči jí svítily — a natáhla pravou rukú —“

Cvak! Vtom se dvéře rozlítly — tmavá chodba se za nimi rozzivla, a ze tmy —

No ze tmy vystoupila jenom paní Jedličková z prvního patra, aby se podívala, co tu dělá její ufrněná Mára!

Ale nám to leknutí projelo celým tělem, až do patiček dolů—

Ach bože — bože — kéž bych se dovedl při pohádce ještě jednou — jedinkrát takhle leknout!